

בענין גיורה של איזבל*

יהורם בן אחאב מלך ישראל היה יהודי; כן מפורש בירושלמי (הוריות פ"ג ה"ב) שכל מלכי ישראל עד יהוא היו מחויבים בשעיר לחטאת כיון שמלכו ע"פ דין, ורק אחרי יהוא ודורותיו שמלכו ע"פ עצמם אין להם דין מלך ומביאים שעירת עיזים או כבשה לחטאת ככל יהודי אחר, וקרבת חטאת מביא כמובן רק יהודי. וכן משמעות הפסוקים שיהושפט מלך יהודה אמר ליהורם בן אחאב (מל"ב ג, ז) כמוני כמוך כעמי כעמך, ומשמעות 'כעמך' היא שיהורם היה יהודי. וכן משמע מן המדרש¹ שיהורם בן אחאב נענש על זה שלקח ריבית מעובדיה, ומשום זה הרג יהוא את יהורם בין זרועותיו שפשטו לקחת ריבית; ואף שעיקר עונשו היה בגלל חטאות אחאב, מ"מ הצטרף כאן איסור ריבית. והנה, יהורם היה בנה של איזבל, שהרי יהוא אמר ליהורם (מל"ב ט, כב) עד זנוני איזבל אמך, ואיזבל היתה בת מלך צידון ככתוב (מל"א טז, לא) ויהי הנקל לכתו בחטאת ירבעם ויקח אשה את איזבל בת אתבעל מלך צידונים וילך ויעבוד את הבעל וישתחו לו, מכל זה מוכרח שאיזבל התגיירה².

אך קשה, שהרי לכאורה איזבל לא קיבלה עליה איסור ע"ז ועל כן אין גרותה גרות, וכמו שלמ"ד כותים גרי אריות הם אין הגיור חל גם בדיעבד, והסביר התוס' (יבמות כד, ב ד"ה הלכה) שמשום שעבדו אלהיהם לא חל הגיור ונשארו גוים³, מכאן שגר שלא מקבל על עצמו איסור ע"ז לא חל גיורו⁴, א"כ מדוע אחזיהו ויהורם בני אחאב נחשבים יהודים?

ואפשר לומר לפחות לגבי יהורם שהוא עצמו התגייר. יהורם היה הרבה יותר כשר מאיזבל ואחאב, כמפורש (מל"ב ב, ב) ויעש הרע בעיני ה' רק לא כאביו וכאמו, ויסר את מצבת הבעל אשר עשה אביו, רק בחטאת ירבעם בן נבט אשר החטיא את

* בעקבות מאמרו של הרב בראלי 'האם אי קיום המצוות ע"י הגר מבטל את גרותו?' בגל' הקודם של 'המעין' עמ' 36 ואילך.

- 1 שמות רבה פרק לא סע' ג ותנחומא משפטים, הובא ברש"י ורד"ק מל"ב ד, א.
- 2 וכן מפורש בתוס' ע"ז כו, ב שההיתר לעובדיה להלוות ליהורם בריבית היה משום פיקוח נפש של הנביאים שהחביא עובדיה, ואם יהורם היה גוי אין צורך להתיר משום פיקוח נפש. וזה דלא כמהר"ש פרימו שהובאו דבריו בברכי יוסף שמצוין בגליון השו"ע יו"ד ס' קס, שרצה לומר שיהורם היה גוי בגלל שהיה בן איזבל, וזו הסיבה שלוח עובדיה ממנו. והברכי יוסף הקשה עליו מן התוס' הנ"ל.
- 3 ולמ"ד שהם גרי אמת שוב נתגיירו. ושיטת הרמב"ן היא שלמ"ד כותים גרי אמת הם מקודם נתגיירו באמת, ורק אח"כ נתקלקלו.
- 4 ואכן לדעת הרלב"ג שם איזבל לא נתגיירה.

ישראל דבק לא סר ממנו⁵. ואף שאין ממנים גר למלך, יתכן שעברו על דין זה, כמו שבבית שני מינו את אגריפס למלך (סוטה מד, א). ועי' ב'העמק דבר' על פרשת המלך שאם עברו ומינו גר למלך חל המינוי, ואם אין אפשרות אחרת מותר לעשות כן אפילו לכתחילה, וכן הורדוס חלה מלכותו בדיעבד; אולם אם עברו ומינו גוי למלך לא חלה מלכותו כלל גם בדיעבד. ואף שגם יהורם עבד ע"ז - יתכן שהיה זה רק כשהגיע למלכות, שאז נתגבר יצרו והחליט לעבוד ע"ז כדי שלא ימשכו ישראל אחרי מלכות בית דוד, שהרי כתבו המפרשים שזהו הטעם שיהורם עבד את עגלי ירבעם ומצד שני השמיד את הע"ז של אחאב. יתר על כן, יש גם צד לומר שהע"ז של ירבעם היתה נחשבת במידה מסויימת לע"ז בשוגג, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קב, א) על יהוא בן נמשי שהיה צדיק ועבד את הע"ז של ירבעם מפני שראה מכתב של אחיה השילוני, עיי"ש⁶. ואולם אם מקבלים את הראיה מן הירושלמי שכל המלכים עד יהוא ודורותיו היו חייבים שעיר וממילא היו יהודים, א"כ מוכרח שגם אחזיה בן אחאב היה יהודי, ואצלו נשאר קשה בדיוק כמו שהיה קשה לגבי איזבל אמו איך התגייר, שהרי הוא עבד ע"ז כמו אביו ואמו כמבואר במקרא במפורש (מל"א כב, נג). אולם עדיין יתכן שהוא בגיל בר מצוה לא עבד ע"ז ורק אח"כ נתקלקל⁷. וכל זה דוחק; וממילא כיון שבין כך מחוייבים להסביר את הגרות של אחזיה כבר עדיף להסביר את הגרות של איזבל עצמה.

והנה, על מנשה בן חזקיה כתוב דברים יותר חמורים ממה שנאמר אצל אחאב (מל"ב כא, ג): וישב ויבנה את אשרה אשר איבד חזקיה אביו ויקם מזבחות לבעל ויעש אשרה כאשר עשה אחאב מלך ישראל, עיי"ש באריכות, ובכל זאת אמרינן בסנהדרין קב, א שהאמוראים לא היו יכולים לעמוד בנסיון של מנשה משום עוצמת יצר הרע ששלט אז. וא"כ אפשר לומר שאיזבל קיבלה עליה בגרותה באופן עקרוני שלא לעבוד ע"ז, אולם אח"כ מכח התגברות היצר נכשלה וחזרה לע"ז של ימי נעוריה. והרי את שאר חלקי תורה שמרה, שהרי המלך יהושפט היה מוכן לאכול בביתה כמבואר בחולין ד, ב, ורק דנו שם אם שחיטת משומד כשרה. אולם עדיין קשה למה הכותים נחשבו כגוים למ"ד כותים גרי אריות משום שעבדו ע"ז, למה לא נאמר אצלם אותו סברה שאמרינן כאן לגבי איזבל?

וצריך לומר כשאיזבל נישאה לאחאב היא קיבלה עליה לשמור תורה כמוהו, והוא היה נזהר בכל חלקי התורה ורק נכשל בע"ז של ירבעם⁸. לכן גם איזבל קיבלה על עצמה שלא לעבוד ע"ז של הבעל, וכיון שנישאה למי ששמר את מצוות התורה באופן עקרוני, והתכוונה לשמור מצוות כמוהו, שייך לומר מעין סברה של 'אגב אונסא גמר

- 5 ועי' במפרשים שלא היה יכול לבער את הע"ז של איזבל אמו משום שהיא היתה עדיין בחיים.
- 6 ועי' בספר הכוזרי מאמר ד אות יד שהע"ז של ירבעם לא היתה ממש ע"ז.
- 7 ועי' בשו"ת יביע אומר ח"ה דף קצט, ובהשמטות דף שני, ב.
- 8 ואף שגם נכשל בביטול מצוות עליה לרגל, זה היה מחמת שחשש שעם ישראל ימשך אחרי מלכות יהודה ותבטל מלכות ישראל, עי' מל"א יב, כו-לג.

ומקבל, כמו שהסבירו הראשונים ביבמות כד, ב בהיתר בדיעבד לגרות לשם אישות, עיי"ש בריטב"א. אולם אח"כ מחמת התגברות היצר שבא מחמת הרגלה לע"ז זו חזרה לעבוד את הבעל, והכשילה בכך גם את בעלה, והוא הכשיל את כל ישראל. ובכל אופן בדיעבד גרותה גרות.

אולם כל זה נכון אצל מי שנישאה ליהודי שבאופן עקרוני שומר תורה. וכן היה המצב של נשי שלמה ושמשון⁹, ושל כלל הגרים בזמן דוד ושלמה; אולם הכותים היו עצמאים ולא נטפלו לישראל, והם לא קיבלו על עצמם כלל איסור ע"ז, ולכן לא היה שייך אצלם סברת 'אגב אונסא גמר ומקבל' - כי לא היה מי שיכוף אותם לכך; לכן הגרות שלהם לא חלה גם בדיעבד¹⁰.

מכאן ניתן להבין שאם כעת מגיירים אשה שכוונתה להינשא למי ששומר תורה ומצוות או איש שינשא לאשה שומרת מצוות, אף שבאופן עקרוני אסור לעשות כן משום שאסור לגייר לשם אישות, מ"מ בדיעבד הגיור חל, ושייך לומר את הסברא שאגב אונסא גמרו וקיבלו; אבל אם גיורת נישאת ליהודי שאינו שומר מצוות, או שהגר עומד להיכנס ולהיות חלק מציבור שאינו שומר שבת וכשרות וטהרת המשפחה, או אם משום לחץ משפחתי או שיכנוע של גורמים במטרה כאילו להציל את עם ישראל מנישואי תערובת מפתים גרים כאלו להתגייר, או שהגוי מתגייר משום שנוח יותר בא"י להיות יהודי מאשר גוי - לא שייכת כאן הסברא 'אגב אונסא גמר ומקבל', כי מי יכוף גרים אלו לשמור מצוות, הרי כל הסביבה אליה יכנסו הכל בה הפקר גמור! וגרים כאלו גם בדיעבד לא חלה גרותם, אלא רק כשיש לנו בירור ממשי שבמקרה הזה קיבל הגר מצוות באמת.

9 כמבואר ברמב"ם הל' איסורי ביאה פי"ג הל' יד-יח.

10 ולמ"ד שכותים גרי אמות הם, לדעת התוס' אחר זמן כן קיבלו על עצמם איסור ע"ז והתגיירו שנית, ולדעת הרמב"ן גם הם מתחילה קיבלו על עצמם איסור ע"ז ורק אח"כ נתקלקלו מחמת הרגלם.